

KRITIČKI OSVRT NA KASPEROVU KRISTOLOGIJU

IVAN ZIRDUM*

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Đakovu
Đakovo, Hrvatska

UDK 232.22:226
Pregledni članak
Primljeno: prosinac 2004.

Sažetak *Kardinal Walter Kasper, poznati njemački teolog i dugogodišnji profesor dogmatske teologije, u svom teološkom promišljanju posebnu je pažnju usmjerio na Kristov lik. Članak tako dotiče određena kristološka pitanja u Kasperovom teološkom istraživanju i pronicanju u tajnu osobe Isusa Krista te ukazuje na polazišta i usmjerenja njegove kristologije. Osobita pažnja usmjerena je na njegovo shvaćanje povijesnog Isusa i Krista vjere, Isusovo naviještanje kraljevstva Božjega, njegova čudesa, smrt na križu i uskrsnuće. Članak ističe pozitivni Kasperov doprinos suvremenoj kristologiji, ali i ukazuje na određena sporna pitanja u odnosu na tradicionalnu kristologiju.*

Ključne riječi: *kristologija, povijesni Isus, Krist vjere, Sin Božji, Sin čovječji, soteriologija, uskrsnuće, Isusova čudesa, kraljevstvo Božje.*

Uvod

Nema sumnje da je Walter Kasper jedan od najpoznatijih i najplodnijih njemačkih teologa nakon Drugoga vatikanskog sabora. O tome svjedoče njegove brojne knjige i studije raširene širom Europe u kojima, u duhu vremena nakon Drugoga vatikanskog sabora, ponajviše raspravlja o Crkvi i njezinom

*Doc. dr. sc. Ivan Zirdum, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Teologija u Đakovu, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska.

Doc. dr. sc. Ivan Zirdum, Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb – Theology in Đakovo, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Croatia.

odnosu prema društvu. Naime, ubrzo se uvidjelo – kako naglašava i Walter Kasper u predgovoru 11. izdanja svoje knjige *Isus Krist* – da je za obnovu koju je zacrtao Sabor neophodno “produbljeno promišljanje temelja Crkve”. Tako je pobuđeno pojačano zanimanje za kristologiju. “Jer, Crkva ima u Isusu Kristu svoj temelj i svoje mjerilo.”¹ Nadalje, u vezi s raspravom o kristološkim pitanjima ponovo je izranjalo ono o historijskom Isusu, koje su poticali najviše evangelički teolozi, kao Ernest Käsemann, Ernest Fuchs i dr. Svojevrsni izazovi nametnuli su se sa sve većim zamahom sekularizacije, demitologizacije “vjere u Krista” i slično.²

U svom razlaganju Kasper se opredjeljuje za kristologiju “odozdo”, od Isusove povijesne ljudske pojavnosti, od njegova zemaljskog življenja i djelovanja, da tako u vidljivom promatra nevidljivo. Upravo takva kristologija “odozdo” nastoji ozbiljno shvatiti stanje vjere u kojem se većina ljudi danas nalazi. Obraćajući se suvremenom čovjeku, ne može se u kristologiji jednostavno započeti s onim “gore”, te tako samo promišljati “utjelovljenje druge božanske osobe”.³ Stoga je u današnje vrijeme, naglašava Kasper, preporučljiv obrnuti put, “odozdo”.⁴

1. Problematika, polazišta i usmjerenja

Sklonost kristologiji “odozdo” proistječe iz reakcije na veliko i isključivo naglašavanje Kristova božanstva. Nije uputno ničim nadomjestiti povijesno istraživanje i potvrđivati Isusovo božanstvo na uštrb njegova čovjštva. Stoga se mora priznati, kaže i Jean Galot, kao i mnogi drugi teolozi, opravdanost kristologiji “odozdo”, da uvaži činjenicu kako je Krist bio potpuno čovjek, nama u svemu sličan osim u grijehu. Objava o Kristovom božanstvu dolazi nam po

¹ W. KASPER, *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 1995., str. I.

² *Ondje*, str. II.

³ Autor ovih redaka imao je priliku osobno se susresti s Kasperom. Bilo je to 1973. godine u Rimu kada je Kasper zajedno s evangeličkim teologom Moltmannom posjetio Rim i odsjeo u Germanikumu. Studenti iz Germanikuma organizirali su seminar ili, bolje reći, okrugli stol sa spomenutim teolozima. Pozvali su i druge studente iz Rima koji se posebno zanimaju za kristologiju. Kako sam se već pripremao za doktorski rad iz kristologije na Gregorijani, odlučio sam poći na spomenuti seminar. Sjećam se i pitanja koje sam postavio Kasperu: Zašto se Isus u evanđeljima oslovljava ponajčešće Sinom čovječjim? On mi je odgovorio da je taj naslov, kao i svi ostali koje evanđelisti stavljaju u usta Isusu, proizašao iz pouskrsne vjere prve Crkve. Iako sam ga silno poštovao, nisam se s njegovim odgovorom zadovoljio. Radije sam usvajao mišljenje svoga profesora i mentora Jeana Galota, koje je bilo drugačije, kako se to vidi i iz Galotove kristologije prevedene i na hrvatski. Boraveći jedno vrijeme u Münsteru, imao sam priliku pohoditi tamošnju knjižnicu na teološkom fakultetu i malo prolistati Kasperovu literaturu te na temelju bilježaka načiniti skromni osvrt na njegovu kristologiju koja me je posebno zanimala.

⁴ W. KASPER, *Nav. dj.*, str. III.

riječima i djelima Isusa iz Nazareta. Svojim čovječtvom objavljuje ono što ga nadilazi kao čovjeka, objavljuje ono božansko. "Isusovo ljudsko življenje oblikuje nešto posvemašnje što se ne može odijeliti od njegovog božanskog identiteta i od namjere da objavi taj identitet... Da, Krist je čovjek, ali čovjek koji izražava Boga i očituje ga."⁵ No, prihvati li se u kristologiji polazište "odozdo", ne može se ne priznati i ono polazište "odozgo" kao komplementarnu perspektivu. Židovska je vjera prethodila kršćanskoj vjeri u Krista. Bog se očitovao u svom savezu s izabranim narodom. To je pripravljalno Kristov dolazak. "Za djelo spasenja, strogi židovski monoteizam predstavlja samo jedno polazište, samog Boga. Postoji dakle put od Boga k čovjeku Isusu. Kristologija to ne može ne priznati."⁶ U tom smislu govori i istraživanje Papinske biblijske komisije, koja kaže da se u Isusu Kristu susreću dva puta, prvi "odozdo" i drugi "odozgo". Bog je u Starom zavjetu pripremio svoj dolazak među ljude ("odozgo"), a sve izrazitije slike Mesije kao kralja, pravde i mira, trpećeg Sluge i tajanstvenog Sina čovječjeg "čine tako da ljudi po njima uzlaze Bogu".⁷

Kasper jedva dotiče dinamizam utjelovljenja već u Starom zavjetu. Pod tim "dinamizmom utjelovljenja" podrazumijevamo djelovanje Božje, kojim on "ulazi u svijet ljudskih odnosa i sudjeluje na opstojnosti čovječanstva". Tu se ne radi, dakako, o izričitom svjedočanstvu za utjelovljenje Sina Božjega nego tek o pripravi, nagovještaju koji iščitavamo u starozavjetnim izvještajima, čitanim u svjetlu Novog zavjeta.⁸ Kasper napominje da Kristovi naslovi u evanđeljima nisu iskazi samog zemaljskog Isusa, nego ispovijedanje vjere pouskrsne Crkve, ne može se stoga u kristologiji polaziti od tih naslova (Krist, Sin Božji, Sin, Sin čovječji).⁹ Na drugom mjestu Kasper piše: "Prema sinoptičkim evanđeljima Isus se nikad ne oslovljava Sinom Božjim." To je pouskrsna Crkva jasno ispovijedala i preko evanđelista stavljala Isusu u usta.¹⁰ K tome nadodaje Kasper da se Isus vjerojatno ne oslovljava "ni kao Mesija, ni kao Božji sluga, ni kao Sin Božji a ni kao Sin čovječji".¹¹

⁵ J. GALOT, *Tko si ti Kriste?*, Đakovo, 1996., str. 39.

⁶ *Ondje*, str. 40.

⁷ PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, KS, Zagreb, 1995., str. 214.

⁸ Usp. J. GALOT, *Nav. dj.*, str. 45-69.

⁹ Usp. W. KASPER, *Neuansätze gegenwärtiger Christologie*, u: W. KASPER, *Christologische Schwerpunkte*, Düsseldorf, 1980., str. 27.

¹⁰ "Nach den synoptischen Evangelien bezeichnet sich Jesus selbst nie als Sohn Gottes. Damit ist die Gottessohnaussage eindeutig als Glaubensbekenntnis der Kirche ausgewiesen. Diskutabel ist lediglich, ob Jesus von sich in der absoluten Form als der Sohn gesprochen hat.", W. KASPER, *Jesus der Christus*, Mainz, 1974., str. 129.

¹¹ W. KASPER, *Jesus und der Glaube*, u: W. KASPER, J. MOLTMANN, *Jesus ja- Kirche nein?*, Zürich, Einsiedeln, Köln, 1973., str. 20.

No, ipak je Isus, priznaje Kasper, bio iznuđen pred Velikim vijećem priznati se Mesijom i time navući na se krivnju da bude osuđen.¹² Danas se većina teologa slaže da su naslovi kao Sin Božji, Krist, i slični, pridani Isusu u usta od pouskrsne Crkve koja je u Isusa vjerovala kao Mesiju i pravog Sina Božjeg. Zemaljski Isus je te izraze izbjegavao jer su oni mogli zbuniti slušatelje, jednostavno nisu bili spremni prije Isusove proslave da ih shvate i prihvate. Tek kad su Isusovi učenici, nakon Isusova uskrsnuća i dolaska Duha Svetoga, izrazito povjerovali u Isusa kao Mesiju i Sina Božjega, unosili su svoju vjeru preko evanđelista i drugih pisaca u evanđelje i druge novozavjetne spise. No, ipak ostaje upitan naslov Sin čovječji. Rana Crkva se ne služi tim izrazom – iznimka je samo u Dj 7,56. To je tajanstven naslov kojim se sam zemaljski Isus oslovljavao. I rana Crkva je željela ostati vjerna zemaljskom Isusu pa je taj naslov ostavila u evanđeljima, premda bi joj više odgovarao Krist ili Sin Božji ili Gospodin. Te izraze ona upotrebljava u svojoj liturgiji, jer sad, nakon Isusova uskrsnuća i dolaska Duha Svetoga, ona živo vjeruje u Krista, Sina Božjega svoga Gospodina.

U odnosu na Isusovo priznanje pred Velikim vijećem može se ustvrditi sljedeće: Premda je veliki svećenik zaklinjao Isusa da im kaže je li on “Krist, Sin Božji”, Isus mu nije izravno odgovorio nego neizravno: “Odsada ćete gledati Sina čovječjega gdje sjedi zdesna Sile i dolazi na oblacima nebeskim.” Ipak iz toga veliki svećenik shvaća da se Isus smatra ne samo Mesijom nego pravim Sinom Božjim, Bogu jednakim. Zato je razderao svoje haljine i rekao: “Pohulio je! Što nam još trebaju svjedoci?” (Mt 26,64-65). Da je tu Isus priznao samo svoje mesijanstvo i da je to tako shvatio veliki svećenik, ne bi imao dovoljnog razloga da Isusa optuži za bogohulstvo što zaslužuje smrtnu osudu. Dakako, pred Pilatom je bilo važnije reći da se Isus pravi Mesijom – kraljem, te tako uzurpira vlast koja pripada jedino rimskom caru i da na temelju toga Pilat može Isusa osuditi na smrt.¹³

I sam Kasper na drugom mjestu priznaje da naslov Sin čovječji upotrebljava samo Isus (iznimka jedino u Dj 7,56). “Činjenica, da je uvijek Isus taj koji govori o Sinu čovječjem, vrijedi kao snažni argument za nazočnost povijesnog sjećanja, po kojem je sâm Isus govorio o Sinu čovječjem. Sve druge pretpostavke stvaraju u svakom slučaju više problema nego što ih rješavaju.”¹⁴

¹² “Das lässt Rückschlüsse auf den Prozessverlauf zu. In ihm konnte Jesus den messianischen Anspruch nicht rundweg leugnen, ohne seinen eschatologischen Anspruch auf zugeben. Hätte er den messianischen Charakter seines Auftretens einfach bestritten, dann hätte er seine Sendung in Frage gestellt. Mit einiger Wahrscheinlichkeit kann man also schliessen, daß Jesus vor dem Hohen Rat ein Messiasbekenntnis abgenötigt wurde.”, W. KASPER, *Jesus der Christus*, str. 125.

¹³ Usp. J. GALOT, *Nav. dj.*, str. 121-139.

¹⁴ W. KASPER, *Isus Krist*, str. 125.

“Radije bi trebalo reći da je izraz Sin čovječji bio neka vrst zagonetne riječi kojom se Isus mogao poslužiti kako bi svoj mesijanski zahtjev istovremeno očitovao i prikrio.”¹⁵ Kasper vidi tri trajne zadaće u kristologiji: mora se pojačati napore za pronalaženje novih pristupa razumijevanju,¹⁶ kreativna obnova “metafizičke hermenentike koja pita za istinu same zbilje”,¹⁷ te valja razvijati “pneumatološki motiviranu kristologiju u smjeru trinitarnog posredovanja”.¹⁸ Nadalje, Kasper razlaže kako kristologija mora biti *teološka* jer je po njoj očigledno “da se o Isusu Kristu ne može govoriti ako se nema u vidu njegov odnos prema Bogu kao njegovu Ocu...” Ona mora biti “kristološka jer u njezinu ostvarenju postaje jasno da samo po Sinu imamo pristup Ocu”.¹⁹ Svoju kristologiju Kasper gradi pod utjecajem tübingenške škole, želeći očitovati bogatstvo tradicije i sadašnja promišljanja suočena sa suvremenim misaonim ozračjem. Isus Krist je središte za Crkvu i sve crkvene zajednice. “Problemi koji pritišću Crkvu mogu se zajednički rješavati samo polazeći od toga središta i prema njemu.”²⁰

2. Povijesni Isus i Krist vjere

Evandjelja u kojima se opisuje život, naviještanje i djela Isusa iz Nazareta sadrže mnoštvo povijesnih podataka, ali ih se nipošto ne smije shvatiti u smislu neke kronologije ili povijesnog priručnika u današnjem smislu riječi. Pisana su iz svjetla poukrsnog Krista, prožeta vjerom rane Crkve u Isusa Krista Sina Božjega. Njihova svrha i nije bila čisto povijesna nego uvelike svjedočenje apostola, evandelisti, rane Crkve o Isusu Nazarećaninu, obećanom Mesiji, utjelovljenom Sinu Božjem i našem Spasitelju. Na to se istraživanje kristologije uvijek mora obazirati i uvijek se oslanjati na vjeru rane Crkve u odnosu na Isusa Krista, proslavljenog Mesiju i istinskog Sina Božjeg.²¹

Sažeci vjerovanja prve Crkve izražavaju bit i značenje Isusove osobe i njegovih djela. U Isusu, dakle, imaju svoj oslonac i mjerilo. Kad se vjera rane Crkve u odnosu na Krista ne bi temeljila na povijesnom Isusu, onda vjera u Isusa

¹⁵ *Ondje*, str. 126.

¹⁶ *Ondje*, str. XX.

¹⁷ *Ondje*, str. XXI.

¹⁸ *Ondje*, str. XXII.

¹⁹ *Ondje*, str. XXIII.

²⁰ *Ondje*, str. 13.

²¹ Usp. W. KASPER, Neusätze gegewärtiger Christologie, u: W. KASPER, *Christologische Schwerpunkte*, str. 28.

ne bi bila drugo nego ideologija, opći svjetonazor bez povijesnog temelja.²² Za izgradnju kristologije na temelju vjere rane Crkve nipošto nije dovoljan “svojevrsni odnos Isusa, čovjeka iz Nazareta, s Bogom”.²³ Kasper s pravom naglašava potrebu da kristologija obrazloži kako je od Isusa, navjestitelja, usvojen naviještani i vjerovani Krist, kako se od funkcionalne kristologije prešlo na ontološki usmjerenu kristologiju.²⁴ U tom smislu obrazlaže i Papinska biblijska komisija kad izlaže razvoj novozavjetne kristologije.²⁵ A Kongregacija za nauk vjere opominje da se Sveto pismo ne smije čitati i tumačiti izvan crkvene predaje i učiteljstva, jer bi se tako moglo odalečiti od Isusa Krista, jedinog Spasitelja.²⁶

Na temelju svega rečenog može se s Kasperom reći: “Isus Krist je primarni, vjera Crkve sekundarni kriterij kristologije. Oba kriterija ne mogu se suprotstavljati jedan drugome.”²⁷ Temeljni sadržaj i prvotni kriterij kristologije jest povijesni Isus koji je kroz svoju muku i smrt ušao u novi uskrsnuti život i postao proslavljeni Krist. U njega Crkva vjeruje kao svog Gospodina, Sina Božjega. “Unutar takve kristologije, između zemaljskog Isusa i uzvišenog Krista, historijsko pitanje ima u današnjim uvjetima razumijevanja neophodnu funkciju.”²⁸ To uvijek iznova pobuđuje zanimanje, ne samo u katoličkoj kristologiji, za povijesnog Isusa i njegovo djelovanje.²⁹

Kasper smatra da je ponekad opravdana demitologizacija, i to ako “pomaže pokazati Isusa Krista kao mjesto slobode Boga i čovjeka”. Ali isto tako može biti i neopravdana “ako dokida neizvedivo novo i izvanredno u Isusu Kristu”, ako se, dakle, kristologija svodi na antropologiju. “Prekorači li se tu granicu između legitimne antropološke interpretacije i ilegittimne antropološke redukcije, onda se demitologizacija dijalektički preokreće u svoju suprotnost,

²² W. KASPER, *Isus Krist*, str. 19.

²³ A. von HARNACK, *Das Wesen des Christentums*, Berlin, str. 74.

²⁴ Usp. W. KASPER, *Isus Krist*, str. 20-25.

²⁵ PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, str. 217-218.

²⁶ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dominus Jesus*, KS, Zagreb, 2000., str. 10.

²⁷ W. KASPER, *Isus Krist*, str. 30.

²⁸ *Ondje*, str. 41.

²⁹ “Ein Grundanliegen der altkirchlichen Christologie kommt damit wieder zum Vorschein: die Menschlichkeit und Geschichtlichkeit unserer Erlösung. Aber noch eine weitere Gefahr sah Käsemann hinter Bultmanns Theologie: die Gefahr des Entusiasmus, welcher über der Erfahrung und Betonung der gegenwärtigen Heilswirklichkeit vergisst, daß dieses Heil seinen Ursprung im historischen Kreuz hat und daß Jesus zwar in der Kirche und ihrer Verkündigung gegenwärtig ist, daß Christus aber nicht in der Kirche aufgeht, sondern bedeutet, daß man das Wort der Kirche ist vielmehr an ein ihr vorgebendes Kriterium gebunden. Diese Verordnung Christi gegenüber der Kirche soll die Frage nach dem historischen Jesus zum Ausdruck bringen. Sie soll dokumentieren, daß Jesus der Anfang und der bleibende Grund wie die Norm des Glaubens ist.”, W. KASPER, *Einführung in den Glauben*, Mainz, 1973., str. 48.

onda Isus iz Nazareta postaje mit čovjeka.”³⁰ Valja naglasiti s Kasperom da je ono što je povijesni Isus rekao uključivo, izraženo izravno i isključivo u poukrsnoj vjeri njegovih učenika, u njegovoj Crkvi. Tako je povijesni Isus, raspet i uskrišen, postao proslavljeni Gospodin, Krist vjere.³¹ U tom smislu treba čitati i razumjeti evanđeoske izvještaje. Iz njih izranja svjedočanstvo vjere u povijesnoga i uskrslog Isusa.³²

3. Naviještanje kraljevstva Božjeg

Isus je propovijedao kraljevstvo Božje: “Ispunilo se vrijeme, približilo se kraljevstvo Božje!” (Mk 1,14). On govori o kraljevstvu Božjem u prisporobama. Nigdje Isus ne kaže točno što je to kraljevstvo Božje. Isus je jedinstvena pojava. Ne nastoji mnogo da nam otkrije tu tajnu. Nadilazi sve okvire. Ne možemo ga svrstati ni u kakve kategorije. Kao da mu uopće nije stalo do njega samoga, nego jedino i isključivo do nadolazećeg Božjeg kraljevstva. ”Stalo mu je do Boga i ljudi, do Božje povijesti s ljudima. To je njegova stvar. Samo ako se o njoj raspitamo, približit ćemo se i tajni njegove osobe. Jedino teološka perspektiva može udovoljiti Isusovoj osobi i stvari.”³³

Naviještanjem kraljevstva Božjeg Isus obznanjuje eshatološku nadu. Prema njemu, već sada se očituje i ostvaruje spasenje. Na to ukazuju njegova silna djela i čudesna ozdravljenja. Time kraljevstvo Božje prodire u sadašnjost, liječi i otkupljuje. U njegovim djelima i čudesima pokazuje se da je spasenje

³⁰ W. KASPER, *Isus Krist*, str. 55.

³¹ “Was beim historischen Jesus implizit und indirekt angesprochen ist, wird nachösterlich explizit und direkt ausgesprochen. Die christologischen Hoheitstitel und die gesamte nachösterliche Christologie müssen verstanden werden als Antwort der Gemeinde auf den Entscheidungsruf und den Anspruch Jesus. Sie verfälschen Jesu Botschaft nicht, sondern beantworten und explizieren sie. Der unerhörte Anspruch des irdischen Jesus führt unmittelbar hinüber zu der Aussage des vierten Evangeliums: ”Ich und der Vater sind eins.” (Iv 10,30), W. KASPER, *Einführung in den Glauben*, str. 53-54.

³² “Den Evangelien geht es weniger um die vordergründen historischen Akteure und Zusammenhänge der Geschichte als um die geschichtliche Erfüllung des Planes Gottes. Sie verstehen sich als Zeugnisse des Glaubens an Jesus, den irdischen und den auferweckten. Die Evangelien bezeugen ihren Glauben in Form einer Geschichte, und sie deuten diese Geschichte im Licht ihres Glaubens. Diese Feststellung berichtigt nicht zu übertriebener historischer Skepsis; aber sie verbreitet jeden unkritischen biblizistischen Fundamentalismus.”, W. KASPER, *Jesus der Christus*, str. 76.

³³ “Jesus sagt uns nirgends ausdrücklich, was diese Gottesherrschaft ist. Er sagt *nur*, daß sie nahe ist. Er setzt offensichtlich bei seinen Hörern ein Vorverständnis und eine Erwartung voraus, die für uns heute nicht mehr ohne weiterer gegeben ist. Aber auch damals erwartete man unter der Gottesherrschaft recht Verschiedenes. Die Pfarisäer stellten sich darunter die vollkommene Erfüllung der Thora vor, die Zeloten verstanden darunter eine politische Theokratie, die sie mit Waffengewalt herbeizuführen trachteten, die Apoliptiker erhofften das Kommen des neuen Äon, des neuen Himmels und der neuen Erde. Jesus lässt sich nicht eindeutig einer dieser Gruppen zuweisen. Sein Sprechen von der Gottesherrschaft ist merkwürdig offen.”, *Ondje*, str. 83.

kraljevstva Božjeg spašenost potpunog čovjeka, tijelom i dušom. Isus se razračunava s demonskim silama. Spasenje koje dolazi s kraljevstvom Božjim prevladava neprijateljske sile i obznanjuje početak novog stvaranja. To novo stvaranje sadrži u sebi život, slobodu, mir i ljubav. Ona samodarivajuća Božja ljubav počinje vladati u čovjeku i preko čovjeka. Ljubav se očituje kao smisao bitka. Ljudi i čitav svijet nalaze svoje ispunjenje samo u ljubavi.³⁴

4. Isusova čudesa

Isusova čudesa Kasper razlaže kao znak prodora kraljevstva Božjeg: "Ako li ja Božjim prstom izgonim zle duhove, znači da je došlo k vama kraljevstvo Božje" (Lk 11,22). Čudesa imaju, dakle, i zadaću da posvjedoče Isusovu eshatološku moć (Mt 7,29; 9,6). Isusova su čudesa znakovi njegova poslanja i punomoći. Pod tim vidom može se smisao Isusovih čudesa protumačiti na trostruk način:

- Isusova su čudesa posvjedočena kao ispunjenje Staroga zavjeta. To se posebno vidi iz sljedećeg: "Pođite i javite Ivanu što ste čuli i vidjeli: slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromasima se navješćuje evanđelje" (Mt 11,4-5)

- U Isusovim se čudesima Božja moć očituje u ljudskoj poniznosti, skroovitosti, dvoznačnosti i sablažnjivosti. Stoga Isus kaže: "Blago onom tko se zbog mene ne pokoleba» (Mt 11,6).

- Isusova čudesa nastoje čovjeka osloboditi za nasljedovanje. Izgon zlih duhova treba ga osloboditi za nasljedovanje Isusa i za sudjelovanje u kraljevstvu Božjem.

Očituje se povezanost vjere i čudesa. Vjera ostvaruje ozračje za čudesa: "Tvoja ti je vjera pomogla" (Mt 9,22; Lk 17,19).³⁵ No, neke izvještaje o Isusovim čudesima Kasper smatra problematičnima. Kaže doslovce: "Pokazuju

³⁴ "Faktisch hat sich aber der Mensch durch die Sünde von der Liebe Gottes losgesagt und sich dem Egoismus, der Selbstsucht, dem Eigenwillen, dem Eigennutz und Eigensinn verschrieben. So fällt alles auseinander in eine sinnlose Vereinzelung und in einen Kampf aller gegen alle. An die Stelle der Einheit aller treten Einsamkeit und Isolierung. Der bzw. das isolierte einzelne aber verfällt der Sinnlosigkeit. Wo aber der letzte Grund aller Wirklichkeit, Gottes Liebe, sich neu durchsetzt und zur Herrschaft gelangt, kommt die Welt wieder in Ordnung und ins Heil. Weil jeder sich auf absolute Weise angenommen und bejaht wissen darf, wird er frei zur Gemeinschaft mit anderen. Das Kommen der Herrschaft der Liebe Gottes bedeutet also Heil der Welt im Ganzen und Heil jedes einzelnen. Jeder darf hoffen, daß die Liebe das Letzte und Endgültige ist, daß sie stärker ist als der Tod, stärker als Haß und Unrecht.", *Ondje*, str. 102.

³⁵ *Ondje*, str. 114-115.

se po svojoj književnoj vrsti kao projekcije uskrsnih iskustava u Isusov zemaljski život, odnosno kao anticipativni prikaz uzvišenog Krista.” U te “projekcije” Kasper ubraja: utišavanje oluje na moru, preobraženje, hodanje po jezeru, umnoženje kruha za pet tisuća ljudi, Petrov obilni ribolov, uskrisenje Jairove kćeri, mladića iz Naina i Lazara. Tako su, prema Kasperu, čudesa u prirodi kao sporedni dodatak izvornoj predaji. Ali ona nisu bez teološkog značaja: “Takvi nehistorijski izvještaji o čudesima jesu izričaji vjere o spasenjskom značenju Isusove osobe i poruke.”³⁶

Iako Kasper u svojoj kristologiji naglašava veliko značenje Isusovih čudernih djela u prikazu njegova cjelokupnog spasenjskog djela, teško je prihvatiti njegovo tumačenje Isusovih čudesa u prirodi, koja zapravo nisu povijesno postojala, prema njegovu mišljenju. S tim se ne slažu svi katolički teolozi, a ni oni evangelički. Tako npr. evangelički teolog W. Küneth kaže glede izvješća o umirenju oluje na moru, “da ne postoji ni najmanji povod stavljati u pitanje to čuderno događanje”.³⁷ Tu nam je posebno važno istraživanje i utvrđivanje Jeana Galota, koji kaže: “Ta čudesa imaju svoju vlastitu vrijednost. Ako čuderna ozdravljenja očituju namjeru da čovjeka oslobode od njegovih moralnih i duhovnih slabosti, čudesa prevlasti nad prirodom pokazuju kako je sav materijalni svijet uvučen u djelo kraljevstva: ne samo da naravne sile ne mogu škoditi tom djelu, nego se pokoravaju Kristu koji ima moć da ih uključi u sudjelovanje u izvršenju njegova poslanja. Tako tu postoji kao vrhunska točka utjelovljenja, da Isus izvrši utjecaj Božji na okolni svijet istovremeno kao na vlastito tijelo.”³⁸ U tim čudernim znacima pri nadvladavanju prirodnih zakona naglašava se zapravo očitovanje božanske moći u koju su svjedoci pozvani vjerovati. Isus dokazuje da on na zemlji ima vlast i moć Božju. On čini čudesa u vlastito ime, dok to njegovi apostoli čine u njegovo ime. Čudo “nije samo neko osjetno objašnjenje božanske moći, nego je uvijek povezano uz Isusovu osobu. Doista, u Isusu se utjelovila božanska moć, to utjelovljenje moći povezano je uz utjelovljenje njegove osobe Sina. Ono je potonje osvjetljenje dinamizma utjelovljenja, u kojemu su ontologija osobe i izvršavanje djelovanja nerazdvojivo ujedinjeno.”³⁹

³⁶ *Ondje*, str. 103.

³⁷ W. KÜNNETH, *Fundamente des Glaubens*, Wuppertal, 1980., str. 101.

³⁸ J. GALOT, *Tko si ti Kriste?*, str. 157.

³⁹ *Ondje*, str. 160.

5. Isusova smrt i uskrsnuće

Crkva stalno ispovijeda i naučava da nas je Krist svojom smrću otkupio. Spasitelj je svoju smrt prihvatio kao dragovoljnu žrtvu i izmiriteljsku smrt. Isus je to shvaćao i usklađivao se s spasenjskom voljom svog Oca. Mnoštvo je novozavjetnih izvještaja koji svjedoče o Isusovoj svijesti i njegovoj volji da se preda za spasenje svih ljudi. "Jer ni Sin čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge" (Mk 10,45). Isus svoju smrt predstavlja s gledišta proroštva o sluzi Patniku (Iz 53). Isus govori: "Kažem vam, ono što je napisano treba da se ispuni na meni" (Lk 22,37). On puno puta naglašava da je Sin čovječji došao zato da služi i da se žrtvuje. Sin čovječji daje svoj život za otkupninu i to stoga što to traži Otac. Isto tumači Isus, oslovljavajući sebe kao dobrog Pastira: "Ja sam Pastir dobri. Pastir dobri život svoj polaže za ovce" (Mk 10,11).⁴⁰ Malo je neobično da Kasper poput nekih drugih teologa postavlja pitanje, nakon mnogih svjedočanstava Novog zavjeta, "kako je sam Isus shvatio svoju smrt".⁴¹ Nipošto nije dovoljno reći da je Isusova smrt "posljedica njegova djelovanja".⁴²

Prema Kasperu, novozavjetni pisci obrađuju pojmove: žrtva, izmirenje, zadovoljština i zastupništvo kao "čiste interpretamente uistinu zamišljenih stvarnosti."⁴³ Ne dopada mu se nauk sv. Tome o objektivnom i subjektivnom otkupljenju.⁴⁴ Ipak, to se razlikovanje ne može zanemariti. Kristovo otkupiteljsko djelo je dostatno za sve ljude, ali njegova djelotvornost, u odnosu na pojedinca, ovisi i o suradnji svakog čovjeka. Poznata je ona Augustinova: Bog nas je stvorio bez nas, ali nas neće spasiti bez nas. Kasperu je dakako neobično značajno Kristovo uskrsnuće, ali tumačenje te činjenice ne da se uvijek uskladiti s tradicionalnom vjerom Crkve. Isusovo uskrsnuće "nije nikakva objektivno utvrdiva povijesna činjenica." Povijesno je utvrdivo samo svjedočenje prvih svjedoka. Ništa stoga ne možemo pouzdano znati o

⁴⁰ Usp. J. GALOT, *Isus osloboditelj*, Đakovo, 1997., str. 146-151.

⁴¹ W. KASPER, *Jesus und der Glaube*, u: W. KASPER, J. MOLTSMANN, *Nav. dj.*, str. 20.

⁴² *Ondje*, str. 24.

⁴³ "Sie ziehen zur Deutung der Heilsbedeutung Jesu und seines Kreuzes vielfach die traditionellen Opfer-, Sühneopfer-, Genugtuungs- und Stellvertretungs- vorstellungen heran. Sie sind jedoch immer wieder gezwungen, den Bedeutungsumfang ihrer Begriffe zu sprengen und diese als bloße Interpretamente der eigentlich gemeinten Wirklichkeit zu behandeln.", W. KASPER, *Einführung in den Glauben*, str. 115.

⁴⁴ "Damit sind wir im Anschluß an Thomas von Aquin auf ein tieferes Verständnis der Erlösung und des Heils gestossen. Die objektive Erlösung ist nicht eine Art Arsenal erlösender Kräfte, die uns dann in der "subjektiven Erlösung" zugeteilt werden.", *Ondje*, str. 116.

ukazanjima Uskrsloga.⁴⁵ Svi se slažemo da sam događaj uskrsnuća nije povijesno utvrdiv, ali je teško poricati sve novozavjetne izvještaje o Kristovim ukazanjima nakon uskrsnuća, kad su ga na svojstven način prvi svjedoci susreli, s njim razgovarali i na različite se načine uvjerali da je onaj Isus s kojim su živjeli, i koji je bio raspet, sad živ pred njihovim očima.

Iako i Kasper nastoji obrazložiti da se naša vjera u uskrsnuće Kristovo temelji na svjedočanstvu apostola o susretu s uskrsnulim Gospodinom, on se povodi za onima koji u ukazanjima Uskrsloga ne vide nešto objektivno.⁴⁶ Zanimljivo da Kasper nigdje ne navodi simpozij održan u Rimu 1970. na temu Kristova uskrsnuća. Na tom su simpoziju sudjelovali vrsni egzegeti i teolozi, među njima i X. Léon-Dufour, K. Lehmann, C. M. Martini i dr. Izlaganja na tom simpoziju su izašla u zborniku "Resurrexit" 1974.⁴⁷ U tom smislu razlaže i K. Lehmann svoje istraživanje na spomenutom simpoziju.⁴⁸ Galot razlaže dalje, pa kaže da se ne može "pretpostavljati da će poslije Isusove smrti nastati tako oduševljena vjera te će postati vizionarskom", kako bi željeli objasniti neki teolozi. Učenici nisu baš olako povjerovali u Kristovo uskrsnuće, trebalo je upravo susretanje s uskrslim Isusom "da ih to navede na njihovo uvjerenje."⁴⁹

⁴⁵ "Die Auferweckung Jesu ist deshalb jedoch kein objektiv und neutral feststellbares historisches Faktum... Auch über das Wie der Erscheinungen des Auferstandenen erfahren wir nichts. Wir dürfen sie uns jedoch nicht sonderlich miraculös vorstellen... Es muss sich also um ein gläubiges Sehen gehandelt haben, um ein unmittelbares An gegangensein und Betroffensein durch Jesus Christus, durch welches sich der auferweckte Herr im Glauben der Jünger endgültig Geltung verschaffte.", *Ondje*, str. 59.

⁴⁶ "Es geht bei den Erscheinungen nicht um objektiv dingfest zu machende Ereignisse. Mann kann ihnen nicht als neutral distanzierter Beobachter begegnen... In den Erscheinungen verschafft sich Jesus endgültig Geltung und Anerkennung im Glauben der Jünger.", W. KASPER, *Jesus der Christus*, str. 166.

⁴⁷ Usp. É. DHANIS (prir.), *Resurrexit, Actes du symposium international sur la résurrection de Jésus*, Libreria editrice Vaticana, 1974.

⁴⁸ "Christus ist das handelnde und die Erscheinung eröffnende Subjekt. Die Angst, das Entsetzen und die Verzweiflung der Frauen und Jünger werden nur durch seine Initiative überwunden, nämlich daß Christus sich ihnen zu sehen gibt.", K. LEHMAN, Zur Frage nach dem "Wesen" der Erscheinungen des Herrn, u: É. DHANIS (prir.), *Nav. dj.*, str. 307.

⁴⁹ "Ukazanja su uskrslog Isusa bila daleko od toga da su se zbivala u ozračju sklonom da vjeruje, ona su nailazila na snage nevjere. Isus je morao svladati protivljenje svojih učenika, stavljati ih pred očevidno. U tome je najznačajnija zgoda s Tomom, kako je donosi Ivan (20,24-29), a sva evanđelja naglašavaju poteškoću vjerovanja u raznim okolnostima. Budući da takva protivljenja nisu bila na čast učenicima, koji su bili određeni da službeno budu svjedoci uskrsnuća, evanđelisti ih spominju samo zbog vjernosti onome što se stvarno dogodilo.", J. GALOT, *Isus osloboditelj*, str. 365.

6. Tajna Isusa Krista

Na temelju novozavjetnih izvještaja, vjere prve Crkve, svjedočanstava otaca i prvih crkvenih sabora, razrađuje Kasper tajnu Isusa Krista, utjelovljenog Sina Božjega. Isus je za sebe "zasigurno tvrdio da govori i djeluje na mjestu Boga te da se on nalazi u jednom neponovljivom i neprenosivom zajedništvu sa "svojim Ocem".⁵⁰ U tom smislu rana Crkva s pravom naziva Isusa Sinom Božjim. Stoga i evanđelist Marko može nasloviti čitavo svoje evanđelje kao "Evanđelje Isusa Krista, Sina Božjega" (1,1).⁵¹ Nakon uskrsnuća shvaćaju apostoli i rana Crkva što je Isus uistinu bio, shvaćaju smisao njegova zahtjeva i djelovanja.⁵² Postoji postupnost tumačenja i shvaćanja Kristove tajne. "Obično se tumači kao prijelaz od jedne funkcionalne prema jednoj više esencijalističkoj i metafizičkoj kristologiji."⁵³ No u Novom zavjetu ne manjkaju iskazi koji potvrđuju i takozvanu "silaznu kristologiju". "Ali kad dođe punina vremena, posla Bog svoga Sina" (Gal 4,4); "Bog je poslao, radi grijeha, svoga vlastitoga Sina u obličju grješnog tijela" (Rim 8,3). U Ivanovom evanđelju ti su iskazi veoma brojni, počevši od proslova pa sve do svršetka evanđelja. Jasno se svjedoči Isusova preegzistencija. Dolazi odozgo, od Boga. Po njemu ćemo se i mi približiti Bogu, postati Božja djeca.⁵⁴

Kasper nadalje nastoji suvremeno poimanje osobe prenijeti na Krista u kojega Crkva vjeruje kao pravog Boga i pravog čovjeka, kako su to definirali prvi crkveni sabori. "Polazeći od našeg konkretnog i relacijskog pojma osobe možemo reći: Isusovu čovještvu ništa ne nedostaje, jer je ono po osobi Logosa ljudska osoba. Neodređenost i otvorenost, što spada na ljudsku osobnost, dolazi do svog potpuno jedinstvenog i neizvedivog ispunjenja."⁵⁵ Ovdje Kasper razlaže dva izraza: ljudska osoba Logosova i ljudsku osobnost s Logosom. To se teško može povezati s vjerom Crkve. U Kristu je samo jedna osoba i osobnost i to ona božanska. Druga je stvar što Isusova ljudska narav ima ljudsku svijest i ljudsko znanje. To se ne može nikako poistovjetiti s onim ja u Isusu. Taj ja je izraz jedine božanske osobe u Kristu.⁵⁶

⁵⁰ W. KASPER, *Isus Krist*, str. 198.

⁵¹ *Ondje*, str. 199.

⁵² *Ondje*, str. 200.

⁵³ *Ondje*, str. 201.

⁵⁴ *Ondje*, str. 211-212.

⁵⁵ *Ondje*, str. 305.

⁵⁶ Usp. J. GALOT, *Tko si ti Kriste?*, str. 322-336.

Kasper znalački nastoji prodrijeti u tajnu povezanosti Trojstva s utjelovljenjem. Tu posebni značaj ima Duh Sveti. "Posredovanje Boga i čovjeka u Isusu Kristu može se teološki pobliže shvatiti samo kao događanje u Duhu Svetom. To nas vodi prema pneumatološki usmjerenoj kristologiji." Istina, tu tajnu uviđa i školska teologija, ali ne tako potpuno. Ne polazi od spasenjsko-povijesne objave božanskih osoba, nego "od jedne božanske biti". Po toj biti, Bog djeluje prema vani. Tako bi čin utjelovljenja pripadao "svim trima božanskim osobama" (DH 535; 801). Čak bi na neki način "pasivna inkarnacija" bila moguća svim trima osobama. Time se razdvajaju povijest spasenja i teološka metafizika. No, valjalo bi reći da svaka od božanskih osoba po svojoj vlastitosti sudjeluje u utjelovljenju. Tako se vlastitosti božanskih osoba mogu odrediti "na temelju njihove objave u utjelovljenju".⁵⁷

Između Oca i Sina postoji preobilje ljubavi-Duh Sveti, treća božanska osoba. I upravo u Duhu prodiere prema vani "najnutarnjija bit Boga, njegova sloboda u ljubavi". Tako je "Duh kao posredovanje između Oca i Sina istovremeno posredovanje Boga u povijesti". To je teško mogla izraziti školska teologija polazeći od biti. Manjkav joj je pneumatološki vid utjelovljenja.⁵⁸ A ipak u Svetom pismu se svjedoči da se utjelovljenje i Isusovo djelovanje zbiva u Duhu Svetom. Isus je začet po Duhu (Lk 1,35), njegovom snagom ulazi u svoju mesijansku službu (Mk 1,10). Naviješta i čini velika dijela u snazi Duha Svetoga (Mk 1,12; Mt 12,28). Prinosi se na križu svom Ocu kao žrtva (Heb 9,14). Uskrsnuo je silom Duha Svetoga (Rim 1,4; 8,11)." Duh je, takoreći, medij u kojem Bog milosno djeluje u Isusu Kristu i preko Isusa Krista, te u kojem je Isus Krist, po slobodnoj poslušnosti, uosobljeni odgovor."⁵⁹

I drugi teolozi, osvrćući se na Kalcedonski sabor, smatraju da treba iznaći novu terminologiju. Tako Karl Barth smatra da je pojam osobe promijenio značenje u novije vrijeme. Nastoji ga se nekako odrediti sviješću samoga sebe. Umjesto da govorimo o trima osobama u Bogu, trebalo bi radije govoriti o trima načinima bivovanja. Ali u svom tumačenju ne odlazi daleko od starog poimanja osobe. A Karl Rahner umjesto izraza "tri osobe" stavlja izraz "tri različita načina subzistiranja".⁶⁰ Rahner se čuva da ne govori o ljudskoj osobi u Isusu, ali ipak naglašava autonomiju subjektivnoga ljudskog središta, središta koje postavlja Isusa čovjeka naspram Boga. Ne može prihvatiti jednu jedinu subjektivnost u Isusu Kristu.

⁵⁷ W. KASPER, *Isus Krist*, str. 307.

⁵⁸ *Ondje*, str. 308.

⁵⁹ *Ondje*, str. 309.

⁶⁰ J. GALOT, *Tko si ti Kriste?*, str. 279.

Kasper znalački nastoji prodrijeti u tajnu povezanosti Trojstva s utjelovljenjem. Tu posebni značaj ima Duh Sveti. "Posredovanje Boga i čovjeka u Isusu Kristu može se teološki pobliže shvatiti samo kao događanje u Duhu Svetom. To nas vodi prema pneumatološki usmjerenoj kristologiji." Istina, tu tajnu uviđa i školska teologija, ali ne tako potpuno. Ne polazi od spasenjsko-povijesne objave božanskih osoba, nego "od jedne božanske biti". Po toj biti, Bog djeluje prema vani. Tako bi čin utjelovljenja pripadao "svim trima božanskim osobama" (DH 535; 801). Čak bi na neki način "pasivna inkarnacija" bila moguća svim trima osobama. Time se razdvajaju povijest spasenja i teološka metafizika. No, valjalo bi reći da svaka od božanskih osoba po svojoj vlastitosti sudjeluje u utjelovljenju. Tako se vlastitosti božanskih osoba mogu odrediti "na temelju njihove objave u utjelovljenju".⁵⁷

Između Oca i Sina postoji preobilje ljubavi-Duh Sveti, treća božanska osoba. I upravo u Duhu prodiere prema vani "najnutarnija bit Boga, njegova sloboda u ljubavi". Tako je "Duh kao posredovanje između Oca i Sina istovremeno posredovanje Boga u povijesti". To je teško mogla izraziti školska teologija polazeći od biti. Manjkav joj je pneumatološki vid utjelovljenja.⁵⁸ A ipak u Svetom pismu se svjedoči da se utjelovljenje i Isusovo djelovanje zbiva u Duhu Svetom. Isus je začet po Duhu (Lk 1,35), njegovom snagom ulazi u svoju mesijansku službu (Mk 1,10). Naviješta i čini velika dijela u snazi Duha Svetoga (Mk 1,12; Mt 12,28). Prinosi se na križu svom Ocu kao žrtva (Heb 9,14). Uskrsnuo je silom Duha Svetoga (Rim 1,4; 8,11)." Duh je, takoreći, medij u kojem Bog milosno djeluje u Isusu Kristu i preko Isusa Krista, te u kojem je Isus Krist, po slobodnoj poslušnosti, uosobljeni odgovor."⁵⁹

I drugi teolozi, osvrćući se na Kalcedonski sabor, smatraju da treba iznaći novu terminologiju. Tako Karl Barth smatra da je pojam osobe promijenio značenje u novije vrijeme. Nastoji ga se nekako odrediti sviješću samoga sebe. Umjesto da govorimo o trima osobama u Bogu, trebalo bi radije govoriti o trima načinima bivovanja. Ali u svom tumačenju ne odlazi daleko od starog poimanja osobe. A Karl Rahner umjesto izraza "tri osobe" stavlja izraz "tri različita načina subzistiranja".⁶⁰ Rahner se čuva da ne govori o ljudskoj osobi u Isusu, ali ipak naglašava autonomiju subjektivnoga ljudskog središta, središta koje postavlja Isusa čovjeka naspram Boga. Ne može prihvatiti jednu jedinu subjektivnost u Isusu Kristu.

⁵⁷ W. KASPER, *Isus Krist*, str. 307.

⁵⁸ *Ondje*, str. 308.

⁵⁹ *Ondje*, str. 309.

⁶⁰ J. GALOT, *Tko si ti Kriste?*, str. 279.

Kako god mi pokušali tumačiti osobnost u Isusu, ne smijemo se odalečiti od jasnog izričaja i tvrdnje Kalcedonskog sabora. On jasno i nedvosmisleno naučava da je u Kristu jedan subjektivitet, jednost osobe. Saborski oci ne polaze od filozofskog promišljanja osobe nego od najopćenitijeg ljudskog iskustva.⁶¹ Zato Jean Galot naglašava da "čovjek doživljava osobu u svojim društvenim relacijama i u svom psihološkom držanju: Zahvaljujući tom iskustvu znamo što je osoba, pa iako nismo sposobni definirati ju nekim pojmom". Prema Kalcedonskom saboru, na pitanje "što je Isus Krist", odgovara se da je on pravi Bog i čovjek, jer posjeduje božansku i ljudsku narav. Na pitanje "tko je Isus Krist" odgovoriti nam je da je on jedincata osoba i to Sina Božjega koji se utjelovio. Isus Krist je "jedan jedini i isti" (DH 301). Sabor ne isključuje dakle monosubjektivizam, ali to ne znači da prihvaća monofizitizam.⁶² "Monofizitizam i monosubjektivizam izravno su suprotni". Umjesto da se ustručavamo poput Karla Rahnera reći: Isus je Bog, mi to možemo tvrditi, prema Kalcedonskom saboru jednako kao što tvrdimo Isus je čovjek. On je pravi Bog i pravi čovjek. Radi se o jednoj te istoj osobi, subjektu koji ujedinjuje dvije naravi, božansku i ljudsku.⁶³

Danas se osobi pridaje vlastitost svijesti i slobode. To se ne protivi postavci Kalcedonskog sabora da je u Isusu "jedan jedini subjekt svijesti i slobode".⁶⁴ Skolastička je filozofija razlikovala osobu kao "principium quod" od naravi kao "principium quo".⁶⁵ Jean Galot napominje - u odnosu na Kalcedonski sabor - da je bolje govoriti "o hipostatskoj jednosti nego o hipostatskom ujedinjenju". Tako se bolje razumijeva jednost osobe. Jednost nije posljedak ujedinjenja dviju naravi, nego "njegovo počelo".⁶⁶ Da bi bolje pojasnio razliku osobe i naravi, Galot poseže za usvojenom naukom o osobama u Presvetom Trojstvu. Tu se osobe, iako im je jedna narav, ostvaruju na temelju relacija. To potvrđuju i grčki i latinski oci. Gregorije Nisenski kaže: "Otac nije ime neke biti ili nekog djelovanja, nego relacija koju Otac posjeduje u odnosu na Sina ili Sina u odnosu na Oca." Augustin se još jasnije izražava: s nazivom Oca, Sina i Duha Svetoga "želi se naznačiti ono po čemu se odnose uzajamno jedan na drugog, ne supstancija po kojoj su jedno".

U tom se smislu izražava i Firentinski sabor: "U Bogu je sve jedno, tamo gdje to ne priječi suprotnost relacije" (DH 1330). Ono što razlikuje osobe

---

⁶¹ *Ondje*, str. 280.

⁶² *Ondje*, str. 281.

⁶³ *Ondje*, str. 282.

⁶⁴ *Ondje*, str. 283.

⁶⁵ *Ondje*, str. 284.

⁶⁶ *Ondje*, str. 285.

međusobno, jesu relacije.⁶⁷ Definicija osobe kao subzistentne relacije dopušta pripisati Ocu, Sinu i Duhu Svetom njihovu punu stvarnost osoba, a da se ne umanjuje punina božanske naravi.⁶⁸ Prema svemu rečenomu možemo ustvrditi, primjenjujući promišljanje na kristologiju, da "pokušaji da se osoba poistovjeti s vlastitošću naravi, s nekim načinom ili s egzistencijom, ne mogu dati rješenje. Jedino ako smjestimo formalno ustrojstvo ljudske osobe u relacionalno biće, možemo objasniti kako odsutnost ljudske osobe ne čini Krista manje savršenim čovjekom".⁶⁹ Utjelovljeni Sin Božji ima svu savršenost ljudske naravi i time je savršeno čovjek, ali mu manjka ljudsko relacionalno biće. U njemu je relacionalno biće ili osoba Sina Božjega. To Kasper nedovoljno jasno obrazlaže te ostaje nejasan u svojim formulacijama u vezi s pneumatskom kristologijom, kako smo vidjeli na prethodnim stranicama.⁷⁰ Kristu manjka ljudsko relacionalno biće. A relacionalno biće Sina Božjega je ono koje animira i vodi ljudsku narav. To je narav potpuna, sa svim svojim vlastitostima i osobinama, osobito onima cjelovitosti i autonomije; ona nije različita od naravi drugih ljudi... Ta ljudska narav, a da ne gubi neku svoju osobinu, poosobljena je relacionalnim bićem Riječi. Umjesto bića nekog ljudskog *ja* da upravlja ljudskim djelovanjem, jest *ja* Sina Božjega da ga animira i upravlja. Na taj način Sin Božji ima svu sinovsku osobnost i prikladnu da u njemu valorizira na najsvršeniji način sve ljudsko."

7. Isus Krist - posrednik između Boga i čovjeka

Kalcedonski sabor jasno naučava da je Krist pravi Bog i pravi čovjek. Božanska i ljudska narav je nerazdvojivo i nepomiješano ujedinjena u jednoj osobi, božanskoj osobi Sina. Temeljno je stajalište naše vjere da je Isus Krist, osobno, "posrednik" između Boga i ljudi (usp. 1 Tim 2,5) i da je on Novi savez (usp. 1 Kor 11,25; Lk 22,20). Tu se izriče temeljna istina spasenja, posredovanje između Boga i čovjeka. To svjedoče pisma i predaja. Krist je "Božja sebedarujuća ljubav u osobi". Ipak je to uvijek u suradnji s čovjekom. Zbog savezničke vjernosti čovjeku ostvaruje se kraljevstvo Božje.⁷¹ Ali tek onda kad čovjek Boga "u poslušnosti vjere priznaje Gospodinom". Tako je Isus kao osoba ujedno Božje obraćanje čovjeku i odgovor čovjeka." Ono što se zbilo u Isusovu

⁶⁷ *Ondje*, str. 288.

⁶⁸ *Ondje*, str. 289.

⁶⁹ *Ondje*, str. 293.

⁷⁰ *Ondje*, str. 304.

⁷¹ W. KASPER, *Isus Krist*, str. 280.

zemaljskom životu, posve je očito nakon njegova uskrsnuća te se sad oblikuje u vjeroispovijesti. Iz prvog apostolskog propovijedanja i svjedočenja jasno se vidi poistovjećivanje zemaljskoga, raspetoga i uskrslog Gospodina. I apostoli i rana Crkva u svojim ispovijestima izričito ispovijedaju: Isus je Krist, Isus je Kyrios, Isus je Sin Božji. No, valja imati na umu da se "istovjetnost između Raspetoga i Uskrsloga" ne ostvaruje snagom ljudske naravi, nego stvarateljskom Božjom vjernošću. To nam na osobit način izriče hvalospjev u poslanici Filipljanima (2,6-11):

«On, trajni lik Božji,
nije se kao plijena držao
svoje jednakosti s Bogom
nego sam sebe 'oplijeni'
uzevši lik sluge,
postavši ljudima sličan;
obličjem čovjeku nalik;
ponizi sam sebe,
poslušan do smrti,
smrti na križu.
Zato Bog njega preuzvisi
i darova mu ime,
ime nad svakim imenom,
da se na ime Isusovo
prigne svako koljeno
nebeska, zemnika i podzemnika.
I svaki će jezik priznati:
'Isus Krist jest Gospodin!-
na slavu Boga Oca'.»

Tu se o jednom te istom subjektu govori da postoji u dva načina opstojanja. Bio je od vijeka u Božjem obličju, a sad prelazi u ljudsko obličje, podložno kozmičkim zakonima. Slično govori sveti Pavao u Poslanici Rimljanima (1,3) o Isusu Kristu, Sinu Božjemu, potomku Davidovu po tijelu, postavljenu Sinom Božjim, u snazi, po Duhu posvetitelju, uskrsnućem od mrtvih". Naglašava u Kristu dvije dimenzije, područje tijela i područje duha. Pavlovske formule poslanja u Gal 4,4 i Rim 8,3 preuzimaju ove paradoksalne

izričaj: jedan je te isti koji kao vječni Sin biva poslan od Oca i koji se u vremenu rađa od žene odnosno stavlja se pod zakon grešnog tijela. Tu se jasno izražava Kristova spasenjska, posrednička dimenzija.⁷² Svojim milosrdnim posredništvom obogaćuje nas svojom milošću. “Ta, poznato vam je milosrđe Gospodina našega Isusa Krista kako je radi vas od bogataša postao siromah da vi postanete bogataši njegovim siromaštvom” (2 Kor 8,9). Štoviše, uzeo je na se sve naše grijeha da nas od njih spasi i oslobodi od vječne propasti. “Njega, koji je bez ikakva grijeha, Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom” (2 Kor 5,21).

Još izravnije naglašava sv. Petar dvostupnjevost kristologije, Isusovo posredničko poslanje: “jer i Krist je jedan put umro zbog grijeha, pravedan za nepravedne da nas privede k Bogu; on koji je bio ubijen u tijelu, ali oživje duhom” (1 Pt 3,18). U Kristu se događa zaokret čitave povijesti. Opet se Bog i čovjek pomiruju. Ta dvostupnjevita kristologija izražava se i u Poslanici Timoteju: “Onaj koji je tijelom očitovan, Duhom je opravdan, anđelima pokazan, poganima propovijedan, u svijetu vjerovan, u slavu uznesen” (1 Tim 3,16). Na temelju objavljene istine uči sv. Ignacije Antiohijski u Poslanici Efežanima (7,2):

	“Jedan (heis) je liječnik	
po tijelu	istovremeno	po duhu
Rođen	i	nerođen
u tijelu se pojavio	i	Bog
u smrti		istinski život
od Marije	kao i	od Boga
prvotno podložan patnji		zatim nepodložan patnji
Isus Krist, naš Gospodin”. ⁷³		

Klasično biblijsko mjesto je dakako ono u proslovu Ivanova evanđelja (1,14). Tu se tvrdi o jednom te istom subjektu da je božanski i ljudski. Stoga Kasper naglašava: “Kao bitnu glavnu osobinu novozavjetne kristologije možemo označiti da se jednom te istom subjektu pridaju kako božanski tako ljudski izričaji.”⁷⁴ U Ivanovu se proslovu prvenstveno naglašava spasenjski vid kristologije, Kristova posrednička zadaća u uzdizanju ljudi prema Bogu. Jer Logos, koji postaje tijelom i dolazi među nas, jest u jedinstvu s Bogom. Tko se

⁷² *Ondje*, str. 280.

⁷³ *Ondje*, str. 281-282.

⁷⁴ *Ondje*, str. 282.

poveže sa Sinom, povezuje se s Bogom. Isus je put prema Ocu, “posrednik između Boga i ljudi”.⁷⁵

Na temelju pisma i predaje gradi Irenej Lyonski svoju kristologiju. U Kristu vidi jedinstvo, posredništvo, naše spasenje, stoga kaže: “Factus est quod sumus nos, uti nos perficeret esse quod est ipse.” Kasper tomu dodaje: “...jer nismo mogli drukčije primiti prolaznost i besmrtnost nego time da smo se sjedinili s neprolaznosti i besmrtnosti.”⁷⁶ Pri svemu rečenom valja naglasiti, kako to obrazlaže Jean Galot, da je u svemu tom spasenjskom osloboditeljskom djelu Božja inicijativa. On se već u Starom zavjetu objavljuje kao Spasitelj, Osloboditelj svoga naroda. “Ja sam Jahve; ja ću vas izbaviti od tereta što su vam ga Egipćani nametnuli. Oslobodit ću vas od ropstva u kojem vas drže; izbavit ću vas rukom uzdignutom i velikim osudama” (Izl 6,6). U Kristu se ostvaruje silna božanska osloboditeljska svemoć. Kršćanska je zajednica u njemu gledala utjelovljenog Sina Božjeg, Spasitelja, božansku spasiteljsku moć. Za Krista se jasno kaže: “Nema uistinu pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti” (Dj 4,12). Sin Božji, posrednik između Boga i ljudi, izvodi spasenje svojim osobnim bogočovječnim djelovanjem. Krist je pravi Bog i pravi čovjek, jedna božanska osoba. Kao takav, on je temelj soteriologije, spasenja ljudi, istinski moćni posrednik između Boga i ljudi.⁷⁷

Zaključak

Walter Kasper, suvremeni njemački teolog, u svojoj teologiji posebno želi predočiti lik Isusa Krista i njegovo djelo spasenja u kontekstu posaborske teologije. Sagledava problematiku vezanu uz suvremene kristološke rasprave. U svom izlaganju polazi od kristologije “odozdo”, ne zanemarujući, dakako, naglasiti i kristologiju “odozgo”. Oslanja se na tumačenja suvremenih egzegeta. Ponegdje previše naglašava da su evanđeoski izvještaji izraz vjere rane Crkve. O nekim se njegovim postavkama može sporiti, kao na primjer o Isusovu naslovu Sin čovječji, demitologizaciji, o čudesima Isusovim u prirodi, o Isusovim ukazanjima nakon uskrsnuća te o nekim izrazima u odnosu na Isusovu osobnost. Uza sve to, svojim pronicavim promišljanjem kristologije i soteriologije pruža velik doprinos teološkom istraživanju i učvršćivanju vjere u Isusa Krista, Sina Božjega.

---

⁷⁵ *Ondje*, str. 283.

⁷⁶ *Ondje*, str. 284.

⁷⁷ Usp. J. GALOT, *Isus osloboditelj*, str. 45-47.

CRITICAL REVIEW ON KASPER'S CHRISTOLOGY

Ivan Zirdum

*Catholic Faculty of Theology,
University of Zagreb – Theology in Đakovo
Đakovo, Croatia*

Summary

Theological reflections by Cardinal Walter Casper, famous German theologian and a long-time professor of dogmatic theology, bring into focus the image of Christ. The article thus touches certain issues of Christology in Kasper's theological researches and his attempts to discover the secret of the person of Jesus Christ, indicating the starting points and directions of Kasper's Christology. A special attention is paid to his conception of historical Jesus and of Christ of the faith, to the announcement of God's Kingdom, miracles Jesus performed, His death on the cross and His resurrection. The article highlights Kasper's positive contribution to modern Christology, and it also points to some issues which can be considered as disputable when compared to traditional Christology.

Key words: *Christology, historical Jesus, Christ of the faith, Son of God, Son of the Man, soteriology, resurrection, Jesus' miracles, Kingdom of God.*